

INCLUSIÓN FINANCEIRA: DIAGNÓSTICO DA SITUACIÓN EN AMÉRICA LATINA E O CARIBE

Sonia ORTIZ MONTES*
Julia M. NÚÑEZ TABALES

Resumo

Nos últimos anos multiplicáronse os esforzos a nivel mundial por favorecer o acceso aos servizos financeiros especialmente en determinados países e para determinados colectivos, incrementándose o interese pola construción de sistemas financeiros incluíntes.

Neste traballo analízase a inclusión financeira, estudando as súas diferentes dimensións, os beneficios que comporta, o seu carácter prioritario nos últimos tempos para multitude de organismos e os obstáculos ao seu desenvolvemento. Concretamente, centrouse a atención na súa evolución na rexión de América Latina e o Caribe, comprobándose que, en xeral, trátase dunha rexión cun acceso ao sistema financeiro en desenvolvemento e no que persisten aínda desigualdades no ámbito social. Porén, albíscase un potencial significativo de mellora froito especialmente da evolución tecnolóxica e do esforzo dos organismos implicados.

Palabras chave: Inclusión financeira/ América Latina e o Caribe/ Bancarización / Servizos financeiros.

FINANCIAL INCLUSION: DIAGNOSIS OF THE SITUATION IN LATIN AMERICA AND THE CARIBBEAN

Abstract

In the past years global efforts to increase access to financial services have been multiplied especially in certain countries and for certain groups, growing the interest in the construction of financial inclusive systems.

The financial inclusion is analyzed, studying their different dimensions, its benefits, its priority character in recent times for many institutions and the obstacles to its development. In particular, attention has focused on its evolution in the region of Latin America and the Caribbean, proving that, in general it is a region with access to the developing financial system and in which inequalities in the social sphere still exist. However, a significant potential for improvement is emerging, especially as a result of the technological evolution and the effort of the institutions involved.

Key Words: Financial inclusion/ Latin America and the Caribbean/ Bancarization/ Financial services.

1. Introducción

A falta de acceso a servizos financeiros por parte de certos colectivos non é ningunha novidade e, malia que houbo certas entidades interesadas en prover de servizos financeiros a aquelas persoas que non tiñan facilidade de acceso, o certo é que, ata a entrada do novo século, a inclusión financeira (en adiante IF) non se considerou un obxectivo prioritario para os principais países e institucións, daí tamén a novidade da súa conceptualización (Roa, 2013). A partir de entón, o G20, gobernos e outros organismos relacionados comezaron a se interesar por que toda a poboación tivera acceso a estes servizos, ata o punto de que o Banco Mundial declarou como obxectivo conseguir que o acceso financeiro sexa universal en 2020 (Cámara e Tuesta, 2014).

* Sonia Ortiz Montes ,Universidade de Córdoba, Es2nutaj@Uco.Es, Julia M. Núñez Tabales, Universidade De Córdoba, Jnt@Uco.Es

O certo é que a importancia adquirida pola materia débese á constatación das numerosas vantaxes que supón posuír un sistema financeiro incluínte, que non deixe segmentos de poboación illada. Outra das razóns da súa crecente relevancia foi o posible nicho de mercado atopado polas diferentes compañías financeiras nos segmentos de poboación excluídos do sistema.

Ademais, a falta de suficiente literatura publicada relativa a este tema é outra das razóns pola que tamén se considerou de interese profundar nel.

Namentres que para os países en desenvolvemento este tema non constitúe un motivo de preocupación, por ter acadado xa uns avances considerables neste ámbito, zonas como América Latina e o Caribe (en adiante LAC¹) seguen estando moi castigadas pola exclusión financeira á que se enfrontan grandes grupos de poboación, a pesar incluso de contar con economías fortes.

Deste xeito, o obxectivo principal deste traballo é coñecer a inclusión financeira da área LAC e efectuar comparativas coas zonas desenvolvidas e datos medios mundiais. Así mesmo, efectuarase unha revisión do concepto, con referencia ás súas principais vantaxes, barreiras ao seu desenvolvemento, así como un recompilatorio dos principais organismos implicados na mesma.

2. Inclusión financeira (IF): Visión xeral

1.1. Conceptualización

Conforme ao portal de microfinanzas do Grupo Consultivo para Asistir á Pobreza (Consultative Group to Assist the Poor –CGAP– en inglés), a IF dun país supón o acceso aos distintos produtos financeiros por parte da poboación de forma segura, axeitada e eficaz. O obxectivo principal da IF é posuír un mercado financeiro responsable que abranza toda a poboación cos menores custos posibles.

Para a Comisión Nacional Bancaria e de Valores (CNBV) de México, a IF está definida polo acceso e uso de servizos financeiros formais, cunha regulación axeitada que protexa ao consumidor e motive a educación financeira para que toda a poboación poida ou teña a posibilidade de dispoñer deles.

Así mesmo, dende o Banco da Reserva da India defínese a IF como o proceso de garantir un acceso axeitado aos produtos e servizos financeiros que necesiten os grupos vulnerables como os sectores máis febles e grupos de baixos ingresos, a un custo razoable e xusto, unido á transparencia dos principais axentes institucionais participantes (Joshi, 2011). Os servizos financeiros completos abrangerían: a conta bancaria para realizar pagamentos e recibir cobros, produtos de aforro axeitados ás capacidades do cliente,

¹ América Latina (ou Latinoamérica) e o Caribe están formados por un conxunto de países do norte, centro e sur de América. Son países cuxa lingua oficial é o español, portugués ou francés (sendo este último o menos falado de todos). Existe moita controversia sobre cales son os países que forman este grupo pero fontes como a Comisión Económica para América Latina e o Caribe (CEPAL) enumera un total de 40 Estados membros: Anguila, Antiga e Barbuda, Arxentina, Aruba, Bahamas, Barbados, Belice, Bolivia, Brasil, Chile, Colombia, Costa Rica, Cuba, Dominica, Ecuador, O Salvador, Granada, Guatemala, Guaiana, Haití, Honduras, Illas Caimán, Illas Turcas e Caicos, Illas Virxes Británicas, Illas Virxes de EEUU, Xamaica, México, Montserrat, Nicaragua, Panamá, Paraguai, Perú, República Dominicana, Saint Kitts e Nevis, San Vicente e as Granadinas, Santa Lucía, Suriname, Trinidad e Tobago, Uruguai e Venezuela (CEPAL, 2016).

Delimitando a definición ao grupo de países máis importantes que conforma América Latina a lista redúcese a: Arxentina, Bolivia, Brasil, Chile, Colombia, Costa Rica, Cuba, Ecuador, O Salvador, Guatemala, Haití, Honduras, México, Nicaragua, Panamá, Paraguai, Perú, República Dominicana, Uruguai e Venezuela (Latin American Network Information Center, 2016).

produtos de crédito, facilidades para realizar transferencias ou remesas de diñeiro, microseguros e micropensións.

Pola súa banda, a Alianza para a Inclusión Financeira define a IF a partir de catro dimensións: o acceso, o uso, a calidade e o benestar (Roa, 2013). Considera o *acceso* como as capacidades para poder usar os servizos financeiros formais dispoñibles; o *uso* (ou profundidade) é o grao de utilización deses servizos e produtos financeiros (a cobertura ofrecida); a *calidade* fai referencia a se os atributos dos produtos e servizos se axustan ás necesidades dos clientes e se tiveron en conta as mesmas; e por último, o *benestar* é "o impacto positivo que un dispositivo ou servizo financeiro tivo na vida dos consumidores". Así mesmo, o desenvolvemento das catro dimensións ten unha evolución ascendente que comezaría por dar acceso á poboación a unha serie de servizos pasando por distintas etapas evolutivas ata chegar ao benestar final que debe levar consigo o desfrute dos mesmos.

Estes servizos ofrecidos e que contribúen á IF son xestionados por distintas entidades financeiras, as cales poden ser clasificadas do seguinte modo (Villacorta e Reyes, 2012):

- Aquelas que están *reguladas* polo goberno: bancos, financeiras, cooperativas ou mutuas que ofrecen multitude de produtos aos seus clientes.
- Aquelas que *non* están *reguladas* polo goberno: Organizacións Non Governamentais (ONG) que só ofrecen créditos e servizos secundarios dando apoio a eses grupos que aínda non puideran por calquera razón acceder ao sistema formal.

1.2. Vantaxes da inclusión financeira

Para constatar o beneficio que supón a IF para un país, vaise usar un informe publicado polo CGAP no que se detalla o impacto da inclusión financeira dende o punto de vista micro e macroeconómico (Cull et al., 2014).

a) Nivel microeconómico

Para medir o impacto da IF neste nivel, usáronse ensaios controlados aleatorios. Os diversos estudos levados a cabo inducen a pensar que o impacto que produce o acceso a produtos financeiros cambia en función do produto financeiro en cuestión. Así pois, os resultados obtidos son:

- *Créditos*: as pequenas empresas beneficiáanse de ter acceso ao crédito e malia que a súa incidencia no benestar xeral da poboación non se observa nos estudos tan claramente, a longo prazo parece existir unha mellora do mesmo.
- *Aforro*: aprecíanse resultados máis positivos ca nos créditos. Os fogares pobres sen mecanismos de aforro teñen máis complicado non gastar inmediatamente o seu efectivo.
- *Seguros*: este produto axuda a reducir riscos e afrontar posibles crises. Se a poboación fai uso dos mesmos, o investimento tende a aumentar.
- *Pagamentos e diñeiro móbil*: reduce os custos de transacción e axuda a diminuír os riscos dentro dos fogares, malia que non existe polo de agora base sólida para amosar como afecta ao benestar das poboacións máis pobres.

b) Nivel macroeconómico

Á vista dos resultados obtidos nas distintas investigacións, a IF (Villacorta e Reyes, 2012):

- *Facilita e reduce custos* nas transaccións. Calquera cobro ou pagamento pode ver reducido o seu custo, facilitando deste xeitos o seu día a día.
- *Mellora a administración dos recursos* pola poboación en xeral (grazas aos créditos e ao aforro).
- *Mellora a calidade de vida e o benestar* dos seus usuarios. Esta mellora reverte en aspectos tales como a educación ou a saúde, xa que numerosos estudos confirman unha relación proporcional positiva entre unha alta inclusión financeira e unha mellora de niveis educativos e de saúde, entre outros beneficios.

- *Reduce a vulnerabilidade* dos máis febles e, con iso, a desigualdade. Aquela parte da poboación residente en zonas rurais ou con niveis máis baixos de ingresos poden considerar mellorar a súa calidade de vida con axuda de produtos financeiros como o aforro ou como o crédito e ter acceso a aquilo que co seu soldo mensual non terían posibilidade de se permitir.
- *Aumenta os investimentos e a produtividade* dos pequenos empresarios. As empresas poden facer fronte a novos desafíos, poden xurdir novos empresarios (incrementa o emprendemento) e ademais aumenta a demanda de man de obra por parte destas pequenas empresas.
- *Aumenta o desenvolvemento e estabilidade* económica. Porén, poden existir excepcións de países que polas súas regulacións políticas e fiscais non vexan reflectida esta vantaxe na súa economía.

1.3. Barreiras á inclusión financeira

Entre as posibles barreiras que se poden atopar á inclusión financeira poderían citarse as seguintes (Tuesta, 2014):

- ☐ *Socioeconómicas*: como os ingresos, a confianza, barreiras relixiosas, culturais ou relacionadas cos custos.
- ☐ *Microeconómicas*: relacionadas coa eficiencia do sistema.
- ☐ *Macroeconómicas*: riqueza da economía ou estabilidade do sistema financeiro.
- ☐ *Institucionais*: informalidade ou fallos do control social.

Así mesmo, outra posible clasificación pódese realizar en función da orixe da barreira atopada, que pode ter como causa a oferta (institucións financeiras) ou a demanda (poboación).

No ano 2014 a base de datos Global Findex do Banco Mundial realizou unha enquisa ás persoas maiores de quince anos que non tiñan conta bancaria. Na Táboa 1 reflíctense as principais razóns esgrimidas para non ter unha conta bancaria, ao tempo que se realiza unha comparativa entre os resultados obtidos a nivel mundial e en LAC. A porcentaxe referida á falta de diñeiro como única barreira á hora de conseguir unha conta bancaria, crece no caso latinoamericano ata o 30% (fronte ao 16% da enquisa mundial).

Táboa 1. Enquisa: barreiras á inclusión financeira (2014)

Principal razón para non ter unha conta	
Enquisa Mundial	Latinoamérica
1º Falta de diñeiro	Falta de diñeiro
2º Non a necesitar	Demasiado caro
3º Ter algún familiar con algunha	Non a necesitar

Fonte: elaboración propia a partir da enquisa do Global Findex

3. Principais organismos implicados

Na actualidade existen numerosas institucións interesadas no aumento da inclusión financeira, tanto en América Latina como noutras áreas. Como organizacións que abordan este tema a nivel mundial ou, alomenos, rexional pódense citar entre outras as seguintes:

A. Grupo Banco Mundial (GBM) e algunhas das institucións que o integran

O GBM (The World Bank) é unha organización cuxa misión principal é a de acabar coa pobreza extrema e promover a prosperidade compartida. Á súa vez está composto por cinco institucións (Banco Mundial, 2016): o Banco Internacional de Reconstrución e

Fomento (**BIRF**), a Asociación Internacional de Fomento (**AIF**), a Corporación Financeira Internacional (**IFC**), o Organismo Multilateral de Garantía de Investimentos (**MIGA**) e o Centro Internacional de Avío de Diferenzas Relativas a Investimentos (**CIADI**).

É interesante destacar que para poder formar parte do Banco, os países deben primeiro adherirse ao Fondo Monetario Internacional (FMI), pero ademais, para poder ser membro doutras organizacións como o IFC ou o MIGA, primeiro hai que ser membro do BIRF.

O GBM ademais, puxo en marcha o *Marco de Apoio á Inclusión Financeira* (FISF) en 2013 para acelerar e aumentar a eficacia das reformas e outras accións impulsadas polos países que axudan a acadar os obxectivos de inclusión financeira.

B. Alianza para a Inclusión Financeira (AFI)

Esta alianza, fundada en 2008, consiste nunha rede de bancos centrais, supervisores e outras autoridades reguladoras financeiras de máis de 90 países en desenvolvemento onde reside a maioría da poboación sen contas bancarias (AFI, 2016). Na zona LAC os países que participan dun xeito ou outro nesta Alianza son: Colombia, O Salvador, Ecuador, Paraguai, Brasil, Haití, Suriname, Trinidad e Tobago, México, Bolivia, Honduras, República Dominicana, Perú, Chile, Uruguai, Xamaica, Guatemala, Panamá, Nicaragua, Venezuela e Costa Rica.

Tabla 2. Algúns organismos comprometidos coa IF

ORGANISMO	ANO CREACIÓN	ÁMBITO XEOGRÁFICO	MISIÓN
BIRF	1944	188 países	Dar empréstitos a Gobiernos de países de ingreso medio ou baixo que o poidan pagar
AIF	1960	173 países	Conceder empréstitos a interese cero ou donacións a Gobiernos pobres
GBM	1944	188 países	Acabar coa pobreza extrema e promover a prosperidade
IFC			
MIGA	1988	181 países	Motivar a IED en países emerxentes, apoiar o crecemento económico, reducir a pobreza e outorgar seguros
CIADI	1966	151 países	servizos de conciliación e arbitraje
AFI	2008	90 países en desenvolvemento	Formular políticas de intercambio de coñecementos
CGAP	1995	34 institucións que actúan globalmente	Mellorar a vida dos pobres creando solucións innovadoras
CONAIF	2011	México	Xestionar a Política de Inclusión financeira

Fonte: elaboración propia a partir da web corporativa de GBM, AFI, CGAP, CNBV

Este organismo procura formular políticas financeiras para interactuar e intercambiar coñecementos. Isto tradúcese nun maior intercambio de información co consecuente aumento de coñecementos e a posterior formulación e aplicación de políticas efectivas dos membros nos seus países.

Como compromiso coa inclusión financeira asinouse a Declaración Maia no ano 2011 nunha reunión dos membros da AFI na Ribeira Maia (México) con motivo do Terceiro Foro Mundial sobre Políticas de Inclusión Financeira da AFI (AFI, 2011).

C. Grupo Consultivo de Axuda á Pobreza (CGAP)

Como describe a súa web, trátase dunha alianza global de 34 organizacións líderes que buscan mellorar a inclusión financeira nos países que máis o necesitan. Constituíuse oficialmente no ano 1995 coa participación de 10 membros doadores bilaterais e multilaterais (Mukherjee, 1998), pero actualmente está formada por organizacións como: a Axencia Española de Cooperación Internacional para o Desenvolvemento (AECID), a Axencia Francesa de Desenvolvemento (AFD), o Banco de Desenvolvemento Africano (AfDB), o Banco de Desenvolvemento de Asia (ADB), o Banco Europeo de Investimento (EIB), a Comisión Europea, a Fundación Mastercard ou o Banco Mundial (The World Bank), entre outras.

O CGAP desenvolve solucións innovadoras a través de investigacións e o compromiso activo cos provedores de servizos financeiros, políticos e financiadores. Ademais, creou o Portal de Microfinanzas no ano 2009 e constitúe unha fonte de información en español sobre a inclusión financeira facendo especial fincapé en temas de América Latina e o Caribe.

D. Consello Nacional de Inclusión Financeira

No caso de LAC, os primeiros países que amosaron o seu interese na inclusión financeira foron México, Brasil e Colombia (Roa, 2013). En concreto, México foi o primeiro país en redactar informes sobre a inclusión financeira a través do Consello Nacional de Inclusión Financeira (CONAIF) creado no ano 2011 (CNBV, 2016).

Trátase dun organismo pertencente á Comisión Nacional Bancaria e de Valores (CNBV) de México que se encarga dos traballos de consulta, asesoría e coordinación entre as distintas autoridades financeiras mexicanas cuxo obxectivo principal é xestionar e levar a cabo a chamada Política de Inclusión Financeira, que actualmente se está desenvolvendo e cuxa aprobación se espera que motive un sector financeiro inclusivo.

Na Táboa 2 pódense comparar as distintas características de cada un dos organismos analizados.

4. Análise cuantitativa de inclusión financeira

A continuación procédese a caracterizar a inclusión financeira atendendo a catro criterios diferentes: a *penetración* -medida polo acceso á conta-, o *modo de acceso* e a disposición ao *aforro* e ao *crédito*². Pódense apreciar na Táboa 3 as cifras máis relevantes a nivel mundial, dos países con altos ingresos pertencentes á OCDE³ e de América Latina e o Caribe (economías en desenvolvemento)⁴.

² Para o desenvolvemento deste apartado farase uso da base de datos de inclusión financeira do Banco Mundial, Global Findex. O estudo contempla os anos 2011 e 2014 (únicos anos publicados por esta base de datos). Está baseada nunha entrevista con 150.000 adultos en máis de 140 países e outros datos procedentes de institucións como o FMI.

³ Este grupo formanlo: Australia, Austria, Bélxica, Canadá, Chile, República Checa, Dinamarca, Estonia, Finlandia, Francia, Alemaña, Grecia, Hungría, Islandia, Irlanda, Italia, Israel, Xapón, República de Corea, Luxemburgo, Países Baixos, Nova Zelandia, Noruega, Polonia, Portugal, Eslovaquia, Eslovenia, España, Suecia, Suíza, Reino Unido, Estados Unidos.

⁴ Non se tiveron en conta economías de altos ingresos.

1.1. O acceso á conta

A primeira característica que estuda a penetración dos servizos financeiros é a porcentaxe de **adultos cunha conta**. Pódese observar na Táboa 3 que a meirande parte dos adultos que posúen conta a teñen nunha institución financeira namentres que, as contas móbiles teñen unha presenza residual, malia que resulta previsible que nos vindeiros anos aumenten significativamente.

Táboa 3. Comparativa de inclusión financeira (Mundo, OCDE, LAC)

REXIÓN		MUNDO		Altos ingresos OCDE		LAC (*)	
ANO		2011	2014	2011	2014	2011	2014
INGRESO NACIONAL BRUTO PER CÁPITA (\$)		9.784	10.778	42.522	...	8.150	8.996
TOTAL (%)		51	62	90	94	39	51
CON CONTA MÓBIL (%)		...	2	2
ADULTOS CON CONTA	TOTAL	51	62	90	94	39	51
	EN INSTITUCIÓN FINANCEIRA (%)						
	MULLERES	47	57	88	94	35	48
	40% MÁIS POBRES	41	53	88	91	24	41
	ZONA RURAL	42	56	88	94	35	46
MODO DE ACCESO Á CONTA	CARTA DE CRÉDITO (%)	15	18	51	53	18	22
	CARTA DE DÉBITO (%)	30	40	62	80	29	40
	USO DO CAIXEIRO PARA RETIRAR DIÑEIRO (%)	48	51	68	...	57	71
	CAXEIROS/100.000	31	...	96	...	30	...
	SUCURSAIS/100.000	11	...	28	...	14	...
ADULTOS CON AFORRO (%)	TOTAL	36	56	59	71	26	41
	EN INSTITUCIÓNS FINANCEIRAS	23	27	45	52	10	13
ADULTOS CON CRÉDITO (%)	TOTAL	34	42	31	40	26	33
	DE INSTITUCIÓNS FINANCEIRAS	9	11	14	18	8	11

Fonte: elaboración propia a partir da base de datos Global Findex del Banco Mundial

(*) En vermello destácanse aqueles valores correspondentes a LAC que melloran ou igualan o dato mundial.

Na zona LAC cabe destacar o progreso de 12 puntos porcentuais neste indicador durante o período analizado (51% en 2014 fronte a 39% en 2011), malia que existen aínda 210 millóns de persoas sen conta bancaria vivindo na rexión. Porén, a zona aínda está lonxe de acadar a penetración que existe a nivel mundial (62% en 2014) e máis aínda de chegar aos países con altos ingresos da OCDE que ofrecen un acceso case pleno (94%).

En canto ás desigualdades atopadas neste indicador por segmentos de poboación, pódese comprobar claramente que o grupo poboacional que queda máis desfavorecido é o de *adultos que pertencen ao 40% de poboación máis pobre* (acceso de só un 41% en 2014). Isto enlaza co exposto anteriormente cando se destacaba “a falta de suficiente diñeiro” como unha das principais barreiras que atopa a poboación á hora de abrir unha conta nunha institución financeira. Por outra banda, a fenda existente entre as mulleres ou a poboación das zonas rurais e o total de adultos con conta bancaria é cada vez máis estreita.

1.2. Modo de acceso

A forma de acceso da poboación á súa conta bancaria pódese analizar a través de moitas variables. En relación ao uso de **cartas de crédito** e de **débito**, pódese concluír á vista da Táboa 3 que a poboación maioritariamente elixe utilizar a carta de débito en lugar da de crédito.

Así mesmo, o uso das de crédito está algo máis extendido en Latinoamérica que no agregado mundial (4 puntos porcentuais de diferenza en 2014). Resulta chamativo o crecemento experimentado no uso de cartas de débito para as tres áreas analizadas.

En canto ao **uso de caixeiros para retirar diñeiro**, os datos reflicten unha utilización dos mesmos moito máis elevada en LAC que a nivel mundial (71% fronte ao 51% en 2014), de feito as distancias se incrementan notablemente no período analizado –se en 2011 a fenda era de 9 puntos porcentuais entre ámbalas dúas rexións, en 2014 chega aos 20 puntos–.

Considerando o dato anterior, cabería esperar o número de caixeiros por cada 100.000 adultos en LAC fora maior que a nivel mundial, pero sorprendentemente as cifras amosan que o número de caixeiros se mantén igual para ámbolos dous (31-30), sendo o número de sucursais maior en LAC (14 sucursais por cada 100.000 adultos fronte a 11 no mundo). Por conseguinte, a proporción de caixeiros por cada sucursal é de 2,1 en LAC e de 2,8 no mundo.

1.3. Disposición ao aforro

O aforro ao que poida acceder a poboación tamén constitúe unha medida de penetración xa que, sendo importante que se lle ofrezca cobertura a toda a poboación a través de contas bancarias, tamén resulta necesario cubrir as necesidades de aforro ou crédito que, en ocasións, poden non ser cubertas a pesar de contar con conta bancaria.

Deste xeito, a porcentaxe de persoas que aforraron dun xeito ou outro creceu significativamente no intervalo de tempo estudado nas tres áreas analizadas, pero presentando unha diferenza moi importante coa porcentaxe que aforrou nalgunha institución financeira.

A fenda resulta significativa ata no caso dos países de altos ingresos (71% en aforro total fronte a 52% en institución financeira). Por outra banda, a zona LAC posúe uns datos moi por debaixo da media mundial (cun 41% fronte ao 56% mundial de aforro xeral en 2014). Así mesmo, a porcentaxe de aforro en institucións financeiras é moi reducida (só do 13% en 2014 fronte a un 27% mundial).

1.4. Disposición ao crédito

O crédito tamén experimentou unha expansión, aínda que polo xeral menor ca do aforro. Esta variable, representativa tamén do grao de cobertura dos servizos financeiros xunto co aforro, presenta de igual maneira un baixo acceso a través de institucións financeiras en comparación co total.

Os datos da Táboa 3 evidencian neste caso cifras moi próximas na porcentaxe de **adultos con crédito** a nivel mundial e a nivel da OCDE (en torno ao 40% en 2014). Porén, a devandita cifra diminúe na zona LAC, onde só 1 de cada 3 adultos posúe un crédito. A presenza do crédito en institución financeira reduce o dato considerado a un 18% a nivel da OCDE e a un 11% tanto en LAC como a nivel mundial.

5. Conclusións

Avances sociais como a redución das desigualdades ou o desenvolvemento económico sostible volvéronse prioritarios a nivel global nos últimos tempos. A inclusión financeira – IF– (definida brevemente como o acceso aos servizos financeiros de toda a poboación a un custo razoable e puidendo ter feito uso duns servizos financeiros de calidade que repercutan no benestar xeral), contribúe sen dúbida a acadar estes obxectivos.

Para iso, é necesario que exista unha concienciación dos distintos organismos e axentes que interveñen no proceso para seguir unhas liñas de actuación xerais co obxectivo de acadar un sistema inclusivo -moi necesario para poder seguir avanzando en materia social e económica-.

De feito, constatouse que as barreiras sociais e microeconómicas son as principais causas de falta de inclusión financeira xeral, ademais a zona LAC presenta uns servizos máis ineficientes e caros que deixan excluída a poboación que desexaría formar parte do sistema.

Dende que o Banco Mundial creara a base de datos Global Findex, os datos mundiais en xeral e na zona LAC en particular sobre inclusión financeira foron mellorando con perspectivas de o seguir facendo nos vinderiros anos. Deste xeito, máis adultos teñen unha conta nalgunha institución financeira, estanse reducindo as diferenzas entre homes e mulleres (en LAC a diferenza é menor co dato mundial), entre zonas urbanas e rurais e entre os diferentes grupos de renda (neste caso as diferenzas en LAC superan a media mundial), pero, a pesar diso, seguen existindo notables diferenzas sobre as que hai que seguir traballando. Así mesmo, obsérvase un aumento xeneralizado do aforro, que pode gardar relación coas expectativas do consumidor perante a crise global experimentada pola sociedade que motivou unha tendencia ao mesmo que previamente non se estaba producindo e, evidentemente, tamén é atribuíble á entrada no sistema de poboación que estaba excluída.

Finalmente cabe destacar que as novas tecnoloxías e concretamente a banca móbil, poden ser motor da inclusión financeira na zona nos vindeiros anos. Convén destacar a importante fenda que existe entre os usuarios de teléfonos móbiles (similares aos do mundo ou de economías de altos ingresos) e o acceso que hai ás contas bancarias. Por iso, existe unha oportunidade crucial de acadar a inclusión financeira da poboación ou, de alomenos, a que posúe este dispositivo, a través do que se coñece como banca móbil.

BIBLIOGRAFÍA

ALIANZA PARA LA INCLUSIÓN FINANCIERA. (2011): *Declaración Maya*. http://www.afiglobal.org/sites/default/files/publications/maya_declaration_2011_spanish.pdf

ALIANZA PARA LA INCLUSIÓN FINANCIERA. (2016): <http://www.afi-global.org/who-we-are> [20/9/2016]

BANCO MUNDIAL (2016): *Base de datos: Global Findex*. Obtenido de [http://databank.bancomundial.org/data/reports.aspx?source=global-findex-\(base-de-](http://databank.bancomundial.org/data/reports.aspx?source=global-findex-(base-de-)

- [datos-sobre-la-inclusi%C3%B3n-financiera-en-el-mundo\)&Type=TABLE](#)
[17/10/2016]
- BANCO MUNDIAL (2016): <http://www.bancomundial.org> [11/10/2016]
- CÁMARA, N., y TUESTA, D. (2014): *Measuring Financial Inclusion: A Multidimensional Index*. BBVA Research, Working Paper 14/26. Obtenido de https://www.bbvaresearch.com/wp-content/uploads/2014/09/WP14-26_Financial-Inclusion.pdf
- CEPAL (2016): *Perfiles ODM de los países de América Latina y el Caribe*. Obtenido de <http://www.cepal.org/cgi-bin/getprod.asp?xml=/MDG/noticias/paginas/2/43582/P43582.xml&xsl=/MDG/tpl/p18f-st.xsl&base=/MDG/tpl/top-bottom.xsl> [7/10/2016]
- COMISIÓN NACIONAL BANCARIA Y DE VALORES, CNBV (2016): <http://www.cnbv.gob.mx/Paginas/default.aspx> [15/10/2016]
- CULL, R., EHRBECK, T., y HOLLE, N. (2014). *La inclusión financiera y el desarrollo: Pruebas recientes de su impacto*. CGAP. Obtenido de <http://www.cgap.org/sites/default/files/FocusNote-Financial-Inclusion-and-Deelopment-April-2014-Spanish.pdf>
- GRUPO CONSULTIVO PARA ASISTIR A LA POBREZA, CGAP (2016): <http://www.cgap.org/about> [7/10/2016]
- JOSHI, D. P. (2011): *Financial inclusion and financial literacy*. OECD:. Obtenido de <http://www.oecd.org/finance/financial-education/48303408.pdf>
- LATIN AMERICAN NETWORK INFORMATION CENTER (2016): <http://lanic.utexas.edu/indexesp.html> [20/9/2016]
- MUKHERJEE, J. (1998): *El Grupo Consultivo de Ayuda a la Población: un programa de microfinanciamiento*. The World Bank. http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2005/08/31/000160016_20050831120620/Rendered/PDF/185960SPANISH0199910010FocusNote101.pdf
- ROA, M. (2013): Inclusión financiera en América Latina: acceso, uso y calidad. *Boletín CEMLA*, 59(2), 121-148.
- TUESTA, D. A. (2014):. *Aspectos regulatorios y la inclusión financiera en LatAm*. VI Congreso Latinoamericano de Inclusión Financiera - Sao Paulo, Brasil – 19 de Agosto de 2014. BBVA Research. <https://www.bbvaresearch.com/publicaciones/aspectos-regulatorios-y-la-inclusion-financiera-en-latam/>
- VILLACORTA, O. y REYES, J. (2012): Servicios financieros para la mayoría: La inclusión financiera en México. *Revista mbs* (2), 5-21 Obtenido de: <http://www.publicacionescajamar.es/pdf/publicaciones-periodicas/revista-de-microfinanzas-y-banca-social-mbs/2/2-556.pdf>